

Mezőgazdasági adatok az információforrások tükrében

Csányi Szilvia, Hegedűsné Baranyai Nóra*

Pannon Egyetem Georgikon Kar Gazdaságmódszertani Tanszék

8360 Keszthely, Deák Ferenc u. 16. A ép.

**szilvia.csanyi15@gmail.com*

Abstract

In the most ideal condition we would know everything about the agricultural sector. However, because of the resource capacity limits this is an impossible goal. As follows, we must primarily strive to establish priorities to appropriately collect, store, and evaluate only the relevant data. To compare data of information systems and to draw conclusions from them, we must have complementary, not contradictory, consistent data available. If the methodology is different, in many instances, further use of data is impossible or rather tiresome. The variable tendencies from year to year can not be handled in research (e.g. Hungarian Agricultural Census- agricultural employment). Furthermore, the lack of transparency can greatly complicate the search for data. Besides, in some cases data are only partially available. Without giving reasons, or even with them, any exact use of information may be complicated for layman users, since in such cases we can rely on estimates at most. Finally, handling or identifying the origin of data is a major challenge. There is some overlap in data usage between the two main institution (Hungarian Central Statistical Office, Research Institute of Agricultural Economics), that is, vertical and horizontal sharing of data. The derived data substantially complicate the traceability and greatly increase the chance of anomalies and redundant data. Consequently, there are cases when the databases contradict each other and it is almost impossible to determine which piece of data is (more) accurate.

Key Words: agricultural information systems, data, methodology, consistence

Összefoglalás

A legideálisabb állapotban mindent tudnánk az agrárágazatról, de sajnálatos módon az erőforrás-kapacitások korlátozottsága miatt ez egy lehetetlen cél. Így elsősorban arra kell törekednünk, hogy egyfajta prioritást felállítva, csak a megfelelő adatokat, a megfelelő módon gyűjtsük, dolgozzuk fel, tároljuk és értékeljük. Ahhoz, hogy összehasonlíthassuk az információs rendszerek adatait, majd pedig belőlük következtetéseket vonhassunk le,

szükségünk van arra, hogy egymás kiegészítő, semmiképp sem ellentmondó, konzisztens adatokat álljanak rendelkezésünkre. Amennyiben a módszertan eltérő sok esetben ellehetetlenedik vagy igen körülményessé válik az adatok további használata. Évről évre változó tendenciát nem lehet vizsgálni (pl.: GSZÖ- mezőgazdasági foglalkoztatás). Ráadásul az áttekinthetőség hiánya már a felkutatást is nagymértékben nehezítheti. Mindemellett több esetben csak részlegesen érhetőek el az adatok. Indoklás nélkül, vagy akár azzal is, a laikus felhasználó számára bonyolulttá válhat az információk bármilyen egzakt felhasználása, hiszen ilyen esetekben legfeljebb becslésekre hagyatkozhatunk. Végezetül jelentős kihívást jelent az adatok eredetének kezelése. A két fő szerv (Központi Statisztikai Hivatal, és Agrárgazdasági Kutató Intézet) adatbázisai között gyakran átfedés, kölcsönös adathasználat van, azaz vertikális és horizontális megosztás. A származtatott adatok meglehetősen bonyolítják a nyomon követhetőséget, nagymértékben növelik az anomáliák és redundáns adatok esélyét. Ebből következnek az olyan esetek, amikor az adatbázisok ellentmondanak egymásnak, és szinte lehetetlen meghatározni melyik adat a pontos(abb).

Kulcsszavak: agrárinformációs rendszerek, adat, módszertan, konzisztencia

Bevezetés

E tanulmány célja, hogy felhívja a figyelmet a helyes adatkezelési gyakorlat fontosságára. Mindezt a magyarországi fő mezőgazdasági adatbázisok példáin keresztül bemutatva, kiemelve néhány reprezentatív tapasztalatot a korábbi évek adatgyűjtéseiből. A jelenleg működő rendszerek felhasználhatóságának lehetőségeit, esetleges korlátait szemléltetve, a vizsgálat során az ágazati információforrások két oldalról lettek megközelítve. Először is a fennálló nemzetközi és nemzeti szabályozási rendszerek áttekintésével, majd a felhasználói oldal tapasztalatai felől.

Anyag és módszer

A vizsgálat első lépésként a Magyarországra is vonatkozó nemzetközi jogszabályi rendszer és a szakpolitika hatását próbálta bemutatni. Ezt az indokolta, hogy a legjelentősebb országos agrárstatisztikai adatbázisok elemzése során többször felmerül, hogy milyen okok húzódnak egy-egy adatkezelési, adattartalomra irányuló döntés mögött, vagy pedig felülről jövő kötelező érvényű standardokat követnek. Ebből kifolyólag a vonatkozó legfontosabb rendeleti szintű Európai uniós előírások kerültek bemutatásra, a Közös Agrárpolitika változásainak esetleges hatásaira, illetve azok befolyása mögött húzódó összefüggéseket is figyelembe véve. Majd a két fő országos agrárstatisztikát végző intézmény - KSH és az AKI -

mezőgazdasági adatgyűjtései, és azok elérhetőségei elemzése történt meg, elsősorban felhasználói szempontból:

Az agrárcenzusok összevetéséhez alapjául a Központi Statisztikai Hivatal hivatalos honlapjáról elérhető összesítő végleges adatokat tartalmazó táblázatok lettek alapul véve, hiszen ezek jelentik a legegyszerűbb módon hozzáférhető forrást a gazdaságszerkezeti összeírások eredményeiről (Internet1). Az Agrárgazdasági Kutató Intézet bázisaival átfedés, kölcsönös adathasználat, vagyis vertikális és horizontális megosztás is van (Kapronczai, 2007). Ezen átfedések problémát okozhatnak, ha több forrásból szeretnénk dolgozni, illetve, ha pontos hivatkozási alapot szeretnénk képezni. A KSH honlapján jelenleg fellelhetőek a 2003, 2005, 2007, 2010 (ÁMÖ), 2013, illetve a 2016-os évi adatok (Internet2). Az Agrárgazdasági Kutató Intézet esetén a honlapjukról, direkt tájékoztatási célra kialakított, rendszerek vizsgálata történt (Piaci Árinformációs Rendszerben és a Tesztüzemi Rendszerben). Elsődleges cél volt, hogy felmérésre kerüljenek a gazdaságszerkezeti összeírások esetében tapasztalt vagy esetleg felmerülő más problémák, illetve, ha lehetséges párhuzamot állítsunk a rendszerek között.

Eredmények és értékelés

Jelenleg Magyarországon a mezőgazdasági statisztika adatbázisainak az egyik legjelentősebb korlátját az adatgyűjtések differenciáltsága jelenti. A szakemberek általában összehasonlításokból vonnak le következtetéseket, hiszen egyetlen adatból következtetéseket levonni nem célszerű. Az összehasonlítás azonban csak akkor lehetséges, amennyiben rendelkezésre állnak megfelelő, pontos, azonos módszertani eszközökkel gyűjtött adatbázisok. Ha a fenti feltételek nem teljesülnek, jobb esetben (körülményesen, de) átalakítással, vagy becsléssel használhatóvá tehetőek az adatok. Mégis gyakran összehasonlításra, reprezentálásra alkalmatlanná válnak az adatbázisok, így az elvégzett adatgyűjtés is értelmét vesztheti. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által végzett Gazdaságszerkezeti Összeírások (GSZÖ) esetén több olyan eset is fennáll, amikor a konzisztencia teljes vagy részleges hiánya fennáll, akár megjelenítés (pl.: online publikált táblák esetén), vagy akár módszertan (pl.: mezőgazdasági foglalkoztatás nyomonkövetése, KSH GSZÖ/ÁMÖ-2003-2016) tekintetében. A megjelenítés esetében a probléma elsősorban a laikus felhasználót, gazdálkodót érinti, aki számára körülményes a rendszer áttekintése, amennyiben az nem követ egy logikus, bevett sémát (KSH, GSZÖ/ÁMÖ adatkategóriák 2003-2016). Ráadásul az olyan módszertani eltérések, mint a mértékegység váltások, teljesen el is lehetetleníthetik a felkutatott adatok használhatóságát. Egy olyan táblázat adatait, amiben százalékos formában vannak megadva az adatok nem lehetséges összehasonlítani egy abszolút mértékegységben megadottal. Míg a KSH

2010-es, 2013-as, 2016-os censzusainak adatai kizárólag „főben” lettek megadva, 2003-ban kizárólag %-ban, a 2005-ös és a 2007-es táblázatok között pedig már vegyesen mindkét fajta prezentáció előfordul. Az ilyen és ehhez hasonló durva változtatásokat mindenképp kerülni kell az adatgyűjtések során. Az említett egyébként is igen jelentős problémákon túl, tovább nehezíti az adatok felkutatását a KSH oldalán, ha kifejezetten egy faj vagy termék időszakos adatait szeretnénk összehasonlítani. Amennyiben kiválogatjuk az adatbázisokból azokat a táblázatokat, amelyek közvetlen információval szolgálnak például a sertésállomány vagy a tejágazat helyzetét illetően, ugyanazt a tendenciát tapasztaljuk, mint a korábban más szempontból vizsgált adatgyűjtések esetében: konzisztencia nincs, kisebb egyezések, a 2007-es évben kiemelkedően sok táblázat (például sertés esetén 33 táblázat) került közlésre. Érdekes, hogy a 2007-es összeírást követően egyik időszakban sem található a tejágazat közvetlen említése a KSH tábláiban. Ezenfelül mind az AKI, mind a KSH adatközlésénél problémát jelent, hogy gyakran nem nyomon követhetők az egyes várható frissítések, illetve az adatok eredete. Például, ha az állatállomány 2016 decemberében történő alakulására vagyunk kíváncsiak, az egyetlen biztos pont, amit megtudunk állapítani az adatot tartalmazó tábláról vezető hivatkozás alapján (cím), hogy mi volt az utolsó frissítés dátuma (pl. aktuálisan 2017 március), de arról nincs információnk, hogy milyen frissítés történt, vagy, hogy várható-e még frissítés az adott adatokkal kapcsolatban. Mindez csak bizonytalanságot eredményez. Másik kiemelendő példa az AKI Piaci Árinformációs Rendszerének összetett forrásstruktúrája, amely elsődleges adatforrásain túl még a különböző terméktanácsoktól, a KSH-tól, az EU-tól, és külföldi piaci információs ügynökségektől is kap adatokat. Ráadásul alapvetően megnehezítik a rendszerek precíz, összehangolható működését a fogalmi pontatlanságok. Kiváló példa erre a területi egységek, például nagyrégiók értelmezése a vizsgált két nagy szervezetnél: míg a KSH Közép-Magyarországot, Alföld és Északot, valamint Dunántúlt tekinti nagyrégióknak, addig az AKI Tesztüzemi Rendszere Észak-Magyarországot, Dunántúlt, és az Alföldet. A helyzetet segítené a metaadatok pontos és egységes meghatározása, és precíz, egyértelmű úton való elérhetővé tétele. A hivatalos szakfogalmakat előnyös lenne, ha minden adatkezelő szervezet egységesen kezelné.

Következtetések

Mind a KSH, mind pedig az AKI működésének esetében kritikus tényező az idő. A minőségi adatainknak aktuálisnak és frissnek kell lenniük az optimális döntéstámogatáshoz. Ehhez a jelenleg tapasztalható súlyosabb problémákat mindenképp ki kell javítani. Ebben segítséget nyújthatnak a visszajelzések. A felhasználói kritikák természetesen eddig is léteztek,

a rendszerek működtetőinek feladata, hogy biztosítsák a lehetőséget a párbeszédre, illetve, hogy a visszajelzések tapasztalatait beépítsék a rendszerek fejlesztésének terveibe. A jövőben tervezésnél ideális lenne, ha nem egyedül az Európai Unió előírásokra (és forrásokra) hagyatkoznának a rendszerek fejlesztését/kialakítását illetően, hanem a nemzetgazdaságba jól illeszkedő, a magyar mezőgazdasági sajátosságokat figyelembe vevő információs rendszereinket elsősorban a saját igényeinkre alakítsunk ki. Mindemellett nagyobb hangsúlyt kell fektetni a felhasználói körök vizsgálatára (képzettség, korösszetétel, informatikai tudás). Fontos lenne, hogy a tájékoztatási megoldások felhasználóbarátak, és áttekinthetőek legyenek. Nyitott kérdés marad, hogy hiába a megfelelő mennyiségű és minőségű információ, ha a gazdálkodói kör nem készült fel az adatszolgáltatásra és a befogadásra.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését a EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00008 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Irodalomjegyzék

- Kapronczai, I. 2007. Információs rendszerek a közös agrárpolitika szolgálatában. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest. 11, 47-52, 77-82, 83-91, 137-146
- Internet1 https://www.ksh.hu/agrarcenzusok_gszo (2017.05.05.)
- Internet2 https://www.ksh.hu/agrarcenzusok_agrarium_2016 (2017.09. 13.)